

ANMED

ANADOLU AKDENİZİ
Arkeoloji Haberleri

2011-9

*News of Archaeology from
ANATOLIA'S MEDITERRANEAN AREAS*

Ksanthos 2010

Xanthos 2010

Jacques des COURTILS

Kazı izninin geç gelmesi programımızda dört haftalık bir gecikmeye ve buna bağlı bazı idari aksaklıklara neden olmuştur. Ancak 5 Temmuz tarihinde başlayabildiğimiz çalışmalardan önce, ören yerinin çeşitli bölümlerinin bitki temizliği yaptırılmıştır. Kazı ekibimiz 25'e ulaşan üyeden oluşmaktaysa da, programlarına göre yalnızca Haziran ayında gelebilecek pek çok üyemiz gelişlerini ertelemek durumunda kalmıştır. İşçi sayısı ise 44'e kadar ulaşmıştır.

1. Düzenleme Çalışmaları

- Antalya Müzesi'nin isteği üzerine, sitin altında bulunan ve yakında bir bilet gişesi olması öngörülen bahçenin temizliği yapılmıştır. Bu yer terkedilmiş bir eve aittir ve içinde antik Ksanthos'un surlarından bir kısmını barındırmaktadır.
- Her yıl olduğu gibi, Ksanthos'un ziyaret edilen batı agorası, tiyatro, ana cadde ve yukarı agora kısmında genel bir temizlik ve düzenleme yapılmıştır. Tiyatro ve Yazıtlı Dikme arasındaki batı agorasının görünümü için önemli bir çaba sarfedilmiş ; agoranın kuzey kenarındaki eski kazılara ait toprak yığınları kaldırılmış (Res. 1-3); ne yazık ki çok kötü durumda olan erken Bizans Dönemi'ne ait mozaik kalıntıları ortaya çıkarılmış ve doğu revağın temizliği bitirilmiştir.
- Birçoğu agoranın revaklarından düşen blokların sistematik bir envanteri çıkarılarak alan düzenlenmiştir.
- Tiyatronun blok taşlarının yerleştirilmesine devam edilmiştir. Orkestranın içinde bulunan bloklar tiyatroya ait bütün blok taşlarının toplandığı bir alana taşınmıştır. Aynı şekilde 2009'da tiyatronun skene binasından çıkarttığımız ve batı agorasının güney revağına yığdığımız blokların düzenlenmesi bitirilmiştir.
- Büyük antik caddeyi (decumanus) ortaya çıkartmaya

Delay in the issue of an excavation permit some and some relevant administrative problems, caused a delay of four weeks in this year's schedule. Excavations started on 5th July, causing some team members, who could come only in June, to postpone their plans. Before work started, we managed to get various parts of the site cleaned of vegetation and we were grateful for the assistance of the Antalya Museum Directorate in initiating an extensive cleaning at the site. Our team had 25 members and the number of workers reached 44.

1. Site Arrangement Work

- *As requested by Antalya Museum, an abandoned house below the site with its surrounding garden, were cleaned, which took a week. The house sits on the fortifications of Xanthos and it is planned to use it as a ticket booth.*
- *The cleaning of the theater, the west agora, the main street and the upper agora, the most frequently visited monuments of Xanthos, was carried out as usual. Efforts were made to improve the look of the west agora, located between the Inscribed Pillar and the theater (Figs. 1-3). Earth, piled up along the north edge of the agora by former excavations was removed and early Byzantine period mosaics (though in very poor condition) were re-discovered and the cleaning of the east portico was completed with stone blocks in the middle of the agora being re-placed using heavy machinery.*
- *The middle part of the agora was exposed and blocks, mainly fallen from the porticoes of the agora, were inventoried.*
- *Placement of theater blocks continued. Blocks, still in the orchestra, were taken to the protection area where all blocks from the theater are gathered. Similarly, arrangement of the blocks, taken out of the*

Res. 1 Batı Agora – doğu revağı, 2010 kazı öncesi
Fig. 1 West agora – east portico, before excavation in 2010

Res. 2 Batı Agora – doğu revağı, 2010 kazı sonrası
Fig. 2 West agora – east portico, after excavation in 2010

Res. 3 Batı Agora, düzenlenme sonrası
Fig. 3 West agora, after arrangement

Res. 4 Ana cadde, düzenlenme öncesi
Fig. 4 Main street, before arrangement

devam edilmiştir (Res. 4). Bu yol üstünde Bizans Dönemi'ne ait bir de mezarlık vardır. Buranın kazısına bu yıl başlanılmış, ancak çok sayıda mezarın varlığı ve de sağlam olmamaları yüzünden kazıyı bu yıl bitirmemiz mümkün olmamıştır.

2. Koruma ve Restorasyon Çalışmaları

İznimizin gecikmesinden dolayı koruma programımızın bir bölümü ertelenmiştir. Çalışmamız ancak Tiyatronun boyalı sıvaları ve mozaiklerde yoğunlaşmıştır.

Tiyatronun boyalı sıvaları (Res. 5-6): 2009'da, tiyatronun etrafındaki duvarın üzerinde boyalı sıvaların varlığı belirlenmişti. Bunlar küçük parçalar halinde duvarın hemen hemen tamamına dağılmıştır. Bu tür sıvalar çok az yerde bilinmekte ve bu yüzden çok nadirdir (Magnesia ad Meandrum, Pompeii gibi). Bu nedenle buldukları yerde sağlamlaştırılmıştır. Hiçbir tablo bütün olarak korunmamış olup parçalardan sadece birinde, kırmızı renkli bir insan ayağı farkedilmektedir.

stage building in 2009 and piled up in the south portico of the west agora, was completed.

- Uncovering of the main street (decumanus) continued (Fig. 4). Due to the presence of many wall remains built with reused blocks, this work progressed somewhat amateurishly. In addition, there is a Byzantine cemetery on this street. Its excavations started this year but the high number of graves and their poor condition prevented a rapid completion of the work.

2. Conservation and Restoration Work

Due to the delay in the issuing of our permit, we had to postpone some of our work in this field. This year's work concentrated in two areas: namely painted plasters of the theater and the mosaics.

Painted plasters of the theater (Figs. 5-6): Presence of painted plaster on the wall surrounding the theater was first observed in 2009. This plaster is found in small

Res. 5-6 Tiyatronun boyalı sıvaları
Figs. 5-6 Painted plasters of the theater

Mozaikler (Res. 7): Yukarı agoranın batı revağının içinde yıllar önce keşfedilen bir mozaik Y. Erdek tarafından sağlamlaştırılmıştır. Bizans Dönemi'nde buradan geçen kanalizasyon hattı nedeniyle oldukça bozulmuştur. Çok nadir ve ilginç olarak bir hidrolik org çalıcısının tasvir edildiği mozaikte eksik bir yazıt da vardır.

Batı Agorasının Revakları: Batı agoranın revak sütun altlıklarından bir çoğu bu yıl yerlerine konulmuştur. Ne yazık ki hiçbir sütun iyi durumda değildir. Bununla birlikte, çok sayıda sütun parçalarının varlığı sayesinde tüm bir sütunun eni ve boyu hesaplanabilmektedir.

Nereidler Anıtı: Nereidler Anıtı'nın olası bir restorasyonunu yapmak üzere inceleme çalışmalarına bu yıl başlanılmış, 1950'lerdeki kazılardan beri aynı yerde bırakılmış olan blokların envanteri çıkartılmıştır. Bu restorasyonun çeşitli imkânlarını araştırıp, gerçekleştirebilmek adına, anıtın bugün yerinde olan blokları ile halen Londra'da muhafaza edilen blokları dahil olmak üzere tamamının hesabı yapılmaktadır.

Res. 7 Mozaikler
Fig. 7 Mosaics

patches all over the wall, and as such plaster is rare and seldom seen, (e.g. at Magnesia ad Meandrum and Pompeii), they were secured in situ. No panel has survived intact. Drawing of a red colored human foot was noticed on one piece but this was the only piece identified to date.

Mosaics (Fig. 7): Y. Erdek had reinforced a mosaic, discovered years ago in the west portico of the upper agora. An inscription in this mosaic, partly intact, represents a hydraulic organ player which is very rare and curious. The mosaics have deteriorated due to a Byzantine period sewage channel passing through here. They were partially restored this year, but due to so much missing, they do not present well.

Porticoes of the West Agora: Most of the column bases from porticoes of the west agora were restored, to their places this year. Unfortunately, no column was in good condition, but thanks to the high number of extant fragments, it was possible to calculate the total height and diameter of a column.

Nereids Monument: Detailed study began for future restoration of the Nereids Monument. An inventory of blocks left on site from excavations in 1950s was made. In addition, comparisons are underway regarding the number of blocks in situ to those held in the British Museum and their return to Xanthos. This would, allow the possibility of an on-site restoration.

3. Excavations

Area around the Inscribed Pillar (F. Prost): Two soundings were dug here to continue previous explorations. This year, wall sections of the Roman period west agora, were uncovered. Two doorways were found in the wall

3. Kazılar

Yazıtlı Dikme Çevresi (F. Prost): Geçen yıllardaki araştırmaları devam ettirmek üzere iki sondaj kazısı yapılmıştır. Bu yıl, Roma Dönemi'ne ait batı agorasına bağlı duvar bölümleri ortaya çıkartılmıştır. Özellikle de kuzey revağının dibindeki duvarda ortaya çıkarılan iki kapı agorasının mekânsal kullanımına ışık tutmaktadır. Burada muhtemelen dükkânlar ya da idari yapılar bulunmaktaydı.

Roma seviyelerinin altında İ.Ö. 1. veya 2. yy.'dan kalma bir seramiğe rastlanılması, Dikme çevresinde ilk kez Roma Dönemi'nden daha eski bir yerleşmenin belirtisidir.

Bizans Nekropolü (C. Vanhove - L. Tordjeman) (Res. 8): 2009'da, bugün park yeri olarak kullanılan yere gitgide yaklaşarak, doğu-batı aksındaki Roma Dönemi'ne ait büyük caddenin ortaya çıkarılmasına devam edilmiştir. 2009 kazılarının sonunda, buradaki bazı mezarların varlığına işaret eden çok sayıda kapak taşı bulunmuştu.

Bu yıl, bir ölüm antropolojisi uzmanının da katılımıyla, burada ön kazılar yapılmış, bir nekropol ve ortasında küçük kilisenin varlığı anlaşılmıştır. Çoğu karıştırılmış olan onbeşe yakın mezar tespit edilmiştir. Bazılarında birden fazla iskelet bulunmaktaydı ve ayrıca bir de çocukların gömüldüğü (*enkhytrismos*) toplu mezar bulunmuştur. Bronzdan iki küçük küpe haricinde, hiçbir malzeme ele geçmemiştir.

Nekropol en azından bir asır boyunca kullanılmış olmalıdır. Tarihlenebilecek herhangi bir arkeolojik malzeme bulamamıza rağmen, muhtemelen Ksanthos'un Bizans Dönemi'nin 12. yy. dolaylarında kısa süren bir Rönesans sürecinden kalmalıdır. Mezarlık, bu dönemde kısmen toprakla örtülü bulunan Roma döşemelerinin hemen üzerine yerleştirilmiştir. Defin amacıyla mezarlar kazıldığında Roma döşemesiyle karşılaşılınca ölümler doğrudan buraya bırakılmışlardır. Bu nekropol alanının bu yıl yaklaşık dörtte biri kazılmıştır. Tümünü açarak antropolojik incelemelerini başlatmak bir bütün olması nedeniyle önemlidir.

Yukarı Agora (L. Cavalier - E. Cayre): Bu yıl 2009'da açılan 11800 no.'lu sondaj kazısı bitirilmiş, daha güneyde yeni bir sondaj (18300) kazısı başlatılmış, 11830-11900 sondajlara devam edilmiştir. 11800 no.'lu sondaj çukuru kayaya kadar kazılmıştır, bu da hem kayanın yontulmuş olduğunu, hem de kayanın hemen üstüne arkların yapılıp üzerinden PT künk su borularının geçtiğini anlamamızı sağlamıştır. Bu ayrıntı bize kanalizasyonların bu bölümünün ilk kullanıldığı dönemden kalmış olduğunu göstermektedir. Gözlemediğimize göre, pek çok sondajın dibinde kayada farketmiş çizikler, bir tür su

Res. 8 Bizans nekropolü

Fig. 8 Byzantine necropolis

of the north portico and helped to identify the functions of the rooms in this part of the west agora. Here, were shops or administrative offices.

Furthermore, traces of an earlier settlement were identified beneath the Roman layer, as evidenced with pottery found from the 1st or 2nd century B.C. This is important because it is the first time evidence for a settlement, earlier than the Roman period, has been attested in the vicinity of the Inscribed Pillar.

Byzantine Necropolis (C. Vanhove - L. Tordjeman) (Fig. 8): In 2009, the work to uncover the east-west main street of the Roman period, continued westward, approaching the parking lot. At the end of the 2009 campaign, many lid stones, indicating the presence of graves, were encountered, and we had halted work there to resume it more systematically in the next year.

This year, we started preliminary excavations here with an anthropologist joining our team. It became clear that this site was a necropolis with a small church almost in its middle. Remains of the church and about 15 graves, mostly disturbed, were uncovered in the course of the excavations. Some graves contained multiple burials and there was also a mass grave for children (*enkhytrismos*). The only small finds were a pair of small bronze earrings.

This necropolis must have been used at least for a century. Despite the lack of any small finds to assist dating these graves, they probably can be placed somewhere in the short Byzantine Renaissance period of Xanthos, about the 12th century. The necropolis rests directly on Roman pavements, which had been partially covered with earth. When the grave pits were dug, the Roman pavement was exposed and, the bodies were laid directly on them. It is estimated that about one quarter of the necropolis was excavated this year. It is of importance

Res. 9
Sivil Bazilika
Fig. 9
Civil Basilica

to complete excavations of this site and initiate anthropological studies because, as a whole, this is an important site.

Upper Agora (L. Cavalier - E. Cayre): This year's work covered completion of the excavation for sounding 11800, initiated in 2009; new soundings were begun (18300) further south and continued the soundings of 11830-11900. Sounding 11800 was dug down to the bedrock, where channels for placing terracotta water pipes were carved into bedrock. This detail reveals the sewage system in this area is from an earlier period. These types of channels hewn into bedrock, had been noticed at many places at this site, and were considered to be part of a drainage and collection water system that conveyed water to rock-cut tanks (as at the Lycian acropolis). Furthermore, sounding 11800 verified our chronology for the portico walls thought to be of the Roman period, and the dates were altered to the beginning of the Byzantine period.

The new sounding 18300, dug in the south, did not yield new data but provided elements that verify the hypothesis of drainage channels leading to the rock-cut tank previously mentioned.

Civil Basilica (A. Deramaix) (Fig. 9): Sounding 14950 continued this year; as the archeologist, who originally initiated it, was not available last year and work was halted. This sounding aimed at clarifying the connections between the north and south sides of the civil basilica. The sounding was dug where these two sides join, but as the excavation of later strata still continues it has not provided new information. Particularly in the north of the sounding, remains of a Byzantine period workshop were uncovered and this workshop closely resembles the workshop uncovered further south ten years earlier. Therefore, it is still possible the south part of the civil basilica was possibly a bouleuterion, although no verification is available at this time.

Southeast Sector (A. Dan - F. Lafrenière): This sector is of great importance for the history of Xanthos, and continued to yield new data this year. Two major discoveries were made in the Late Roman or known Byzantine strata. First, when the excavation was extended northwards and in a small sounding, remains of toilets of a Roman private house were uncovered beneath the remains of a late Ottoman house. The sewage channel of the latrines and the doorway of a house leading into a courtyard, probably formed by leveling the earth, were identified. The remains were in good condition; and we may expect to have good results when excavations continue. It was very curious to encounter a private home in this part of

toplama ve drenaj sistemine ait boruların bir parçasıdır, kayaya oyulu su depolarına boru yoluyla su göndermeye yaramaktadır (Likya akropolünde olduğu gibi).

Bunun da ötesinde 11800 no.'lu sondajımız Roma Dönemi'nde inşa edilen ve Bizans Dönemi'nin başında değiştirilen revağın duvarlarının kronolojisini doğru sıralamamızı sağlamıştır.

Güney'de açılan yeni sondaj (18300) yeni bilgi vermemiştir. Kayaya oyulan bir su deposuna doğru suları götüren drenaj borularıyla ilgili hipotezi doğrulayan öğeleri sağlamıştır.

Sivil Bazilika (A. Deramaix) (Res. 9): 14950 no.'lu sondajın nedeni sivil bazilikanın güney ve kuzey kısımları arasındaki ilişkileri açığa çıkartmaktır. Sondaj çukuru bu iki kısmın birleştiği yerde açılmış ancak, çok sayıda geç dönem katlarının kazılmasından dolayı henüz bir başka ayrıntı vermemiştir. Özellikle çukurun kuzeyinde erken Bizans Dönemi'nden kalma bir atölyenin kalıntıları bulunmuştur, bu atölye biraz daha güneyde yaklaşık on yıl kadar önce bulunana çok benzemektedir. Bu nedenle, sivil bazilikanın güney kısmının aslında bir bouleuterion olduğu tezi doğrulanamamışsa da hâlâ olabilirliği düşünülmektedir.

Güneydoğu Kesimi (A. Dan - F. Lafrenière): Bu kısım Ksanthos tarihi için olağanüstü bir önem taşımaktadır ve bu yıl da önemli bilgiler vermeye devam etmiştir. Geç Roma veya bilinen Bizans katlarının içinde, bu yıl başlıca iki keşif yapılmıştır. Birincisi, kazıyı kuzeye doğru

genişletirken, geç Osmanlı Dönemi'nden kalma bir evin kalıntıları altında, Roma Dönemi'ne ait bir evin tuvaletlerinin bulunmasıdır. Kalıntılar iyi durumdadır. Bu nedenle kazının devamının çok iyi sonuçlar getireceğini umabiliriz. Kentin bu kısmında şahsi bir evin bulunması çok ilginçtir, zira şimdiye kadar bulunan ipuçları buranın mezarlar bölgesi olduğu izlenimini vermekteydi. İkinci keşif ise, kazının güneye doğru genişletilmesi sırasında, modern ve Bizans katlarının altındaki Klasik Dönem'e ait bir duvarın ortaya çıkartılmasıdır. Bu buluş bizi şaşırtmıştır, zira bu kısımda kaya üstündeki toprak tabakası ensiz görüldüğünden, önemli kalıntıların bulunacağı umulmamaktaydı. Burada kaya birden derinleştiğinden, daha uygun muhafaza koşullarına sahip olmuştur. Bu tesadüf nedeniyle söz konusu duvar iyi korunmuştur. Önemli bir binanın bir parçası olan bu duvarın ne işe yaradığını kazıların devamı açıklayacaktır.

4. Diğer Çalışmalar

Epigrafya (Pr. Dr. Baker - Pr. Dr. Thériault): Yazılı metinlerin araştırılması bu yıl semeresini Ksanthos'un güneydoğu kısmında vermiştir. Bu kısımda bitki örtüsü pek yoğun değildir ve antik kalıntılara sık rastlanmaz. Buna rağmen, hepsi Roma Dönemi'nden kalan ve içlerinden bazıları oldukça ilginç yirmi kadar yeni metin bulunmuştur. Yeni metinler hazırlamakta olduğumuz Ksanthos yazıtları kitabımıza ilâve olacaktır.

Seramik İncelenmesi (C. Rocheron - T. Blanco): Kazılarda bulunan seramiklerin incelenmesine geçen yıllarda olduğu gibi devam ettirilmiştir.

Yayınlar ve Sergi: Ksanthos kazılarını içeren makaleler, *Anatolia Antiqua* (2010), *ANMED* (2010) ve *Fouilles de Xanthos Vol. X*'da yayınlanmıştır.

2010 Nisan ve Mayıs'ında, Fransa'daki "Türk Mevsimi" çerçevesinde J. des Courtils ile L. Cavalier'nin Bordeaux Aquitaine Üniversitesi'nde hazırladıkları "Antik Anadolu'nun Unutulmuş Uygarlıkları" sergisi açılmıştır. Bu serginin 3. kısmı Likya'ya, özellikle de Ksanthos'a ayrılmış ve kataloğu yayınlanmıştır.

the city, for all clues point this area as a necropolis. The second discovery was made when the excavation extended southwards. Here a wall of the Classical period was uncovered, lying under the modern and Byzantine periods and preserved to a length of at least 16 m. This was a surprising discovery since it was unexpected to uncover important remains, as the soil thickness on bedrock was very thin. Where the bedrock deepens, the wall was discovered and was well preserved. Further excavations will shed light onto the function of this wall.

4. Other Work

Epigraphy (Pr. Dr. Baker - Pr. Dr. Thériault): Epigraphic surveys were particularly fruitful in the southeast part of the city this year. As vegetation and remains are not very dense here, it was not expected to encounter ancient texts. Yet, about 20 ancient texts from the Roman period, some of which are very interesting, were found here and will be incorporated into the volume on inscriptions from Xanthos under preparation.

Pottery (C. Rocheron - T. Blanco): As before, studies of pottery uncovered in the course of excavations continued. A new member joined the team to study early Byzantine pottery which was uncovered in large amounts.

Publications and Exhibitions: Articles covering various issues on Xanthos were published in *Anatolia Antiqua* (2010), *ANMED* (2010) and the tenth volume of *Fouilles de Xanthos*.

Within the frame of the Turkish Season activities in France during April and May 2010, an exhibition on the "Forgotten Civilizations of Anatolia" was launched at Bordeaux Aquitaine University by J. des Courtils and L. Cavalier. The third section of this exhibition was particularly on Lycia and Xanthos, and an exhibition catalogue was also published.